

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

**ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ**

ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ

НАУКОВІ СТУДІЇ

ВИПУСК 12

МИКОЛАЇВ – 2014

Засновники видання:	Головний редактор:
<p>Чорноморський державний університет імені Петра Могили</p> <p>Інститут української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського Національної академії наук України</p> <p>Видання засновано у 2008 р.</p> <p>Свідоцтва про державну реєстрацію серія КВ № 14511-3482Р видано Міністерством юстиції України від 15.09.2008; серія КВ № 15567-4039ПР видано Міністерством юстиції України від 07.07.2009.</p> <p>Збірник друкується як фахове видання, згідно з рекомендаціями ВАК (бюлетень № 1-05/2 від 10.03.2010)</p> <p>Адреса редколегії:</p> <p>вул. 68 Десанників, 10, м. Миколаїв, 54003</p> <p>Тел.: (0512) 76-55-99, (050) 820-57-26,</p> <p>факс: (0552) 46-51-94, E-mail: avi@kma.mk.ua, e.sinkevych@gmail.com</p> <p>рішенням вченої ради Чорноморського державного університету імені Петра Могили від 07.02.2014, протокол № 6</p>	<p>Сінкевич Євген Григорович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, директор науково-дослідного інституту «Полоністики» Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв)</p> <p>Редакційна рада:</p> <p>Клименко Леонід Павлович – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);</p> <p>Бегліца Володимир Петрович – доктор наук з державного управління, доцент, проректор з наукової роботи Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);</p> <p>Маврін Олександр Олександрович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України (м. Київ);</p> <p>Смолінський Александер – доктор історичних наук (dr hab.), професор Інституту історії та архівознавства Університету імені Миколая Коперніка в Торуні (Польща);</p> <p>Срогаш Тадеуш – доктор історичних наук (dr hab.), професор, завідувач кафедри методології історії та історіографії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові (Польща).</p> <p>Редакційна колегія:</p> <p>Багмет Михайло Олександрович – доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з науково-педагогічної роботи та питань розвитку, завідувач кафедри державної політики та менеджменту Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);</p> <p>Колісниченко Анатолій Іванович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);</p> <p>Котляр Юрій Вадимович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);</p> <p>Тригуб Петро Микитович – доктор історичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);</p> <p>Сінкевич Ірина Юрїївна – заступник начальника відділу використання інформації документів Державного архіву Херсонської області – відповідальний секретар редколегії наукового фахового збірника «Історичний архів. Наукові студії».</p> <p>Рекомендовано до друку:</p> <p>рішенням вченої ради Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної академії наук України від 15.01.2014, протокол № 1</p>

I 90

Історичний архів. Наукові студії : Збірник наукових праць. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – Вип. 12. – 216 с.

Збірник містить публікації історичних джерел, джерелознавчих та історіографічних досліджень, статей з актуальних проблем історії України та всесвітньої історії, міжнародних відносин, історії історичної науки, рецензії, повідомлення про наукові події та заходи.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська.

Редколегія публікує матеріали, не завжди поділяючи погляди їх авторів, зберігає стиль матеріалів, залишає за собою право скорочувати та редагувати тексти. Автор несе відповідальність за зміст статті, достовірність фактів, цитат, дат тощо. Друковані в інших виданнях матеріали до розгляду не приймаються. При передруку публікацій посилання на «Історичний архів. Наукові студії» обов'язкове.

ISSN 2077-5709

© ЧДУ ім. Петра Могили, 2014

© Автори статей, 2014

ЗМІСТ

ВІТЧИЗНЯНА ТА ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Александров Н. М. (Ярославль, Росія) Сільські кустарні промисли Верхнього Поволжя наприкінці XIX – початку XX ст. (до питання про багатокладність економіки дореволюційної Росії).....	10
Ашурков Т. Т. (Миколаїв, Україна) Російське посольство до Ірану 1817 року: очікування і результати	16
Бершадська О. В. (Краснодар, Росія) Соціально-економічний розвиток Чорноморської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст.	25
Бривко М. В. (Сніжне, Донецька обл., Україна) Становлення вугільної промисловості наприкінці XIX – на початку XX століття (на прикладі міста Сніжне Донецької області)	32
Будзар М. М. (Ялта, Україна) Доля маєтку Мордвинових в Ялті у контексті історії міста: 1873-1900-й роки (за архівними матеріалами).....	39
Водотика Т. С. (Київ, Україна) Формування індустріального підприємництва у містах підросійської України на рубежі XIX – XX ст.	46
Гетте Г. (Кельн, Німеччина), Молотков Г. С. (Краснодар, Росія) Швейцарські аграрні колонії на півдні Російської імперії.....	52
Дроздек-Малолєпша Т., Малолєпший Е. (Ченстохова, Польща) Діяльність гімнастичного товариства «Сокіл» в Польському Королівстві у 1905-1914 роках	60
Кухаренко А. А. (Мінськ, Білорусь) Роль Селянського поземельного банку в модернізації Російської імперії (за матеріалами білоруських губерній).....	68
Прокоп Ю. В. (Одеса, Україна) Роль євреїв-іноземців у соціально-економічному й культурному житті Херсонської губернії наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.	74
Рукоусєв Є. Ю. (Єкатеринбург, Росія) Розвиток чорної металургії Уралу у 1880-1917 рр.	82
Сидоренко Т. М. (Краснодар, Росія) Соціально-економічні передумови виникнення і розвитку кооперації на Кубані наприкінці XIX – початку XX ст.	89
Суханова Н. І. (Москва, Росія) Соціально-економічний розвиток південноросійської околиці наприкінці XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Північного Кавказу).....	96
Шиманський Ц. К. (Ченстохова, Польща) Вплив єврейської громади на розвиток Ченстохови у другій половині XIX – на початку XX ст., який відбувся після реформ 60-70-х років XIX століття в Російській імперії	104
Шумкін Г. М. (Єкатеринбург, Росія) Виробництво ствольного заліза на казенних гірничих заводах Уралу в середині XIX ст.	112
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО. ІСТОРІОГРАФІЯ. МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	
Вальчук О. І. (Вінниця, Україна) Організаційна система соціального страхування в СРСР (1922-1933 рр.) за матеріалами Державного архіву Російської Федерації	119

Іваненко В. В. (Дніпропетровськ, Україна) Проблеми аграрної історії України XIX – початку XX ст. в матеріалах наукових читань на пошану професора Д. П. Пойди.....	125
Коротяєв С. І. (Черкаси, Україна) До питання про визначення терміну «інженерно-технічна інтелігенція»	133
Кушлакова Н. М. (Павлоград, Україна) Інженерно-громадські об'єднання в промислово розвинених регіонах України як форма фахової комунікації: друга половина XIX - початок XX століття	140
Мальшина К. В. (Київ, Україна) Історія у боротьбі з югославізмом: Йосип Маль та його внесок у вивчення традиції словенської державності	148
Ніколаєв М. І. (Миколаїв, Україна) Аксиома ольвійської просопографії IV – I ст. до н.е.....	156
Сикут П. (Бидгощ, Польща) «Польсько-польський» кордон. Соціальні, економічні та політичні наслідки околиці колишньої Російської імперії для Поморського воєводства у світлі поліцейських звітів за 1920-1939 роки.....	165
Смолінський А. (Торунь, Польща) Червона армія в радянській Україні та інших західних військових округах СРСР у 30-х роках XX століття у документах II відділу Головного штабу Війська Польського	172
Срогош Т. (Ченстохова, Польща) Меценати в Росії у 1861-1914 роках у новітній польській історіографії.....	187
Чернецька-Хаберко А. (Ченстохова, Польща) Освальд Бальзер у польській історіографії	193

РЕЦЕНЗІЇ

Срогош Т. (Ченстохова, Польща), Морозова О. С. (Київ, Україна) Умови медичних наукових досліджень і навчання лікарів у Львові у 1918-1946 роках <i>Рецензія на монографію: Войткевич-Рок В.</i> Роки успіхів і дні невдач. Дослідження історії лікарського відділення Університету Яна Казимира у Львові (Торунь, 2012)	203
Куделко С. М. (Харків, Україна) Архіви США у історичному розвитку та на сучасному етапі історії <i>Рецензія на монографію: Левченко Л. Л.</i> Архіви і архівна справа Сполучених Штатів Америки: історія та організація (Миколаїв: Іліон, 2013).....	205

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СОДЕРЖАНИЕ

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ И ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ

Александров Н. М. (Ярославль, Россия) Сельские кустарные промыслы Верхнего Поволжья в конце XIX – начале XX вв. (к вопросу о многоукладности экономики дореволюционной России).....	10
Ашурков Т. Т. (Николаев, Украина) Российское посольство в Иран 1817 года: ожидания и результаты.....	16
Бершадская О. В. (Краснодар, Россия) Социально-экономическое развитие Черноморской губернии во второй половине XIX – начале XX вв.....	25
Бривко Н. В. (Снежное, Донецкая обл., Украина) Становление угольной промышленности конца XIX – начала XX века (на примере города Снежное Донецкой области).....	32
Будзар М. М. (Ялта, Украина) Судьба имения Мордвиновых в Ялте в контексте истории города: 1873-1900-е годы (по архивным материалам)	39
Водотыка Т. С. (Киев, Украина) Формирование индустриального предпринимательства в городах подросийской Украины на рубеже XIX – XX в.	46
Гётте Г. Л. (Кельн, Германия), Молотков Г. С. (Краснодар, Россия) Швейцарские аграрные колонии на Юге Российской империи	52
Дроздек-Малолепшая Т., Малолепший Э. (Ченстохова, Польша) Деятельность Гимнастического общества «СОКОЛ» в Польском королевстве в 1905-1914 годах	60
Кухаренко А. А. (Минск, Беларусь) Роль Крестьянского поземельного банка в модернизации Российской империи (по материалам белорусских губерний)	68
Прокоп Ю. В. (Одесса, Украина) Роль евреев-иностранцев в социально-экономической и культурной жизни Херсонской губернии в конце XVIII – первой половине XIX вв.	74
Рукосуев Е. Ю. (Екатеринбург, Россия) Развитие чёрной металлургии Урала в 1880-1917 гг.....	82
Сидоренко Т. Н. (Краснодар, Россия) Социально-экономические предпосылки возникновения и развития кооперации на Кубани в конце XIX – начале XX вв.	89
Суханова Н. И. (Москва, Россия) Социально-экономическое развитие южнороссийской окраины в конце XIX – начале XX вв. (на материалах Северного Кавказа).....	96
Шиманский Ц. К. (Ченстохова, Польша) Влияние еврейского сообщества на развитие Ченстоховы во второй половине XIX – в начале XX в., которое состоялось после реформ 60-70-х годов XIX в. в Российской империи.....	104
Шумкин Г. Н. (Екатеринбург, Россия) Производство ствольного железа на казенных горных заводах Урала в середине XIX в.	112

**ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ. ИСТОРИОГРАФИЯ.
МЕТОДОЛОГИЯ. ИСТОРИЯ ИСТОРИЧЕСКОЙ НАУКИ**

Вальчук Н. И. (Винница, Украина) Организационная система социального страхования в СССР (1922-1933 гг.) по материалам Государственного архива Российской Федерации	119
Иваненко В. В. (Днепропетровск, Украина) Проблемы аграрной истории XIX – начала XX в. в материалах научных чтений памяти профессора Д. П. Пойды	125
Коротяев С. И. (Черкассы, Украина) К вопросу определения термина «инженерно-техническая интеллигенция»	133
Кушлакова Н. М. (Павлоград, Украина) Инженерно-общественные объединения в промышленно развитых регионах Украины как форма профессиональной коммуникации: вторая половина XIX – начало XX века	140
Мальшина Е. В. (Киев, Украина) История в борьбе с югославизмом: Иосиф Маль и его вклад в изучение традиции словенской государственности.....	148
Николаев Н. И. (Николаев, Украина) Аксиома ольвийской просопографии IV – I вв. до н. э.	156
Сикут П. (Бидгощ, Польша) «Польско-польская» граница. Социальные, экономические и политические последствия окрестности бывшей Российской империи для Поморского воеводства в свете полицейских отчетов за 1920-1939 годы	165
Смолинский А. (Торунь, Польша) Красная Армия в советской Украине и других западных военных округах СССР в 30-х годах XX века в документах II отдела главного штаба Войска Польского.....	172
Срогош Т. (Ченстохова, Польша) Меценаты в России в 1861-1914 годах в новейшей польской историографии	187
Чернецкая-Хаберко А. (Ченстохова, Польша) Освальд Бальзера в польской историографии.....	193

РЕЦЕНЗИИ

Срогош Т. (Ченстохова, Польша), Морозова О. (Киев, Украина) Условия медицинских научных исследований и обучение врачей во Львове в 1918-1946 годы <i>Рецензия на монографию: Войткевич-Рок В.</i> Года успехов и дни неудач. Исследование истории врачебного отделения Университета Яна Казимира во Львове (Торунь, 2012).....	203
Куделко С. М. (Харьков, Украина) Архивы США в историческом развитии и на современном этапе истории <i>Рецензия на монографию: Левченко Л. Л.</i> Архивы и архивное дело Соединенных Штатов Америки: история и организация (Николаев : Илион, 2013)	205

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

CONTENTS

DOMESTIC AND WORLD HISTORY

Aleksandrov N. (Yaroslavl, Russia) Rural Handicrafts of the Upper Volga Region in the End of the XIX – the Beginning of the XX c. (to the Question of the Multiformat of Economics of Pre-Revolutionary Russia).....	10
Ashurkov T. (Mykolaiv, Ukraine) Russian Embassy to Iran in 1817: Expectations and Reality	16
Bershadskaya O. (Krasnodar, Russia) Socio-Economic Development of the Black Sea Province in the 19 th and 20 th centuries	25
Brivko M. (Snizhne, Donetsk Oblast, Ukraine) Becoming of Coal Industry in the end XIX is Beginnings of XX Age (on Example of City Snezhnoye Donetsk Oblast)	32
Budzar M. (Yalta, Ukraine) The Destiny of the Mordvinov’s Estate in Yalta in the Context of the Town History: 1873-1900 (on archival materials)	39
Vodotyka T. (Kyiv, Ukraine) The Formation of the Industrial Entrepreneurship in the Ukrainian Cities under Russian Empire during second half of 19 – the eve of 20 th centuries	46
Götte H. (Cologne, Germany), Molotkov G. (Krasnodar, Russia) Swiss Agricultural Colonies in the South of the Russian Empire.....	52
Drozdek-Malolepsza T., Malolepszy E. (Częstochowa, Poland) Activity of Gymnastic Society «Sokół» in the Kingdom of Polish in years 1905-1914	60
Kukharenko A. (Minsk, Belarus) About the Role of the Peasant Land Bank in the Economic Modernization of the Russian Empire (Materials of Belarusian Provinces)	68
Prokop Y. (Odesa, Ukraine) The Role of Foreign Jews in Social-Economic Life of Kherson Province in the end of XVIII – early XIX c.	74
Rukosuev E. (Ekaterinburg, Russia) Development of Steel Ural 1880-1917	82
Sidorenko T. (Krasnodar, Russia) Socio-Economic Reasons and Prerequisites of Emergence and Development of Cooperation in Kuban at the end of XIX – the beginning of the XX centuries.....	89
Sukhanova N. (Moscow, Russia) Socio-Economic Development Southern Russian border regions in the late XIX – early XX c. (based on North Caucasian).....	96
Szymański C. K. (Częstochowa, Poland) The Influence of Jewish Community on the Development of Częstochowa in the Second Half of 19 th century and in the beginning of 20 th century that happened in Russian Empire after the reforms of 1860s and 1870s	104
Shumkin G. (Ekaterinburg, Russia) Production of Iron for the Musket Barrels on State-Owned Mining Factories OF Ural in the Middle of the XIX c.....	112

**SOURCE STUDY. HISTORIOGRAPHY. METHODOLOGY.
HISTORY OF HISTORICAL SCIENCE**

Valchuk N. (Vinnytsya, Ukraine) The Organizational System of Social Insurance in the USSR (1922-1933) for the Materials of the State Archives of the Russian Federation.....	119
Ivanenko V. (Dnipropetrovs'k, Ukraine) Problems of Agrarian History of Ukraine 19 – beginning of the 20th Century in Articles of the Scientific Readings Devoted to Professor D. P. Poyda.....	125
Korotyaev S. (Cherkasy, Ukraine) To the Issue of Determining the Term «Engineering and Technical Intelligentsia»	133
Kushlakova N. (Pavlograd, Ukraine) Engineering Communities in Industrialized Regions of Ukraine as a Form of Communication Expert: Second Half of XIX – beginning of XX Centuries	140
Malshina K. (Kyiv, Ukraine) The History in the Fight against Yugoslavism: Joseph Mal and his Contribution to the Studies of the Slovenian Statehood Tradition.....	148
Nikolayev N. (Mykolaiv, Ukraine) The Axiom of the Olbian Prosopography IV – I centuries b. c.	156
Sykut P. (Bydgoszcz, Poland) Border «Polish-Polish». Social, Economic and Political Effects of Neighbourhood Area Ex-russian Empire for the Region Pomerania in Reports of Police in the 1920-1939.....	165
Smolinsky A. (Torun, Poland) Red Army in Soviet Ukraine and Other Western Military Districts of the USSR in the 30s in the Document Division II of the General Staff of the Polish Army	172
Srogosh T. (Czestochowa, Poland) Patrons in Russia in 1861-1914 Years in the Newest Polish Historians	187
Czerniecka-Haberko A. (Czestochowa, Poland) Oswald Balzer within the Frame of Polish Historiography	193

REVIEWS

Srogosh T. (Czestochowa, Poland), Morozova O. (Kiev, Ukraine) Terms of Medical Research and Training of Doctors in Lviv in 1918-1946 years <i>Review of the Monograph: Voitkevich-Rock V.</i> Successes and Failures Days. Study of the History of Medical Offices Jan Kazimierz University in Lvov (Torun, 2012).....	203
Kudelko S. (Kharkiv, Ukraine) Archives of the United States in the historical development and the present stage of history <i>Review of the Monograph: Levchenko L.</i> Archives and Archival Management in United States of America: History and Organization (Mykolaiv : Ilion, 2013)	205

INFORMATION ABOUT AUTHORS